

Joseph E. Stiglitz, Columbia Üniversitesi'nde Profesör ve Nobel Ekonomi Ödülü sahibidir. Son yayımlanan Serbest Düşüş: Serbest Piyasalar ve Küresel Ekonominin Batışı kitabı Fransızca, Almanca, Japonca ve İspanyolca bulunabilir.

JOSEPH E. STIGLITZ

IMF'nin zaman içindeki değişimi

Önemli bir değişiklik IMF'nin eşitsizlik ile istikrarsızlık arasındaki bağlantıyı nihayet kurması. Kriz, büyük oranda Amerika'nın aşırı derecede artan eşitsizlik nedeniyle zayıflayan ekonomisini, düşük faiz oranları ve gevşek denetim yoluyla canlandırma çabasının bir sonucu idi. Bu aşırı borçluluğun sonuçlarını bertaraf etmek yıllar alacak.

Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) yıllık ilkbahar toplantısı, Fon'un sermaye kontrolü ve emek piyasası esnekliği üzerindeki uzun süreli savından kendisini uzaklaştırma çabasını ifade etmesi açısından dikkat çekiciydi. Yeni bir IMF, Dominique Strauss-Kahn'ın liderliğinde, yavaş yavaş ve ihtiyatlı bir şekilde oluşmuşu benziyor.

13 yıldan biraz daha uzun bir süre önce, IMF'nin 1997'de Hong Kong'daki toplantısında, Fon, ülkeleri sermaye piyasası liberalizasyonuna zorlamak üzere daha fazla manevra alanı sağlamak için tüzüğünü tadil etmeye kalkışmıştı. Zamanlama daha kötü olamazdı. Büyük oranda, yüksek tasarruf oranına bakıldığında hiç de ihtiyacı olmayan bir bölgedeki sermaye piyasası liberalizasyonunun sonucu olan Doğu Asya krizi henüz yeni başlıyordu. Bu zorlama,

Batılı mali piyasalar ve onlara sadık şekilde hizmet eden Batılı maliye bakanları tarafından savunuluyordu. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki mali serbestleştirme, 2008'de patlayan küresel krizin başlıca nedeni idi ve diğer yerlerdeki mali piyasa ve sermaye piyasası liberalizasyonu da "ABD Yapımı" bu sarsıntının bütün dünyaya yayılmasına yardımcı oldu.

Kriz, serbest ve dizginleri olmayan piyasaların, ne verimli ne de istikrarlı olduğunu gösterdi. Döviz kurları dâhil (ki yalnızca bir para biriminin, bir diğeri cinsinden fiyatıdır) fiyatları belirleme konusunda da (bakınız gayrimenkul balonu) iyi iş çıkarmadılar.

İzlanda, küçük ülkelerin, krize sermaye denetimi getirerek cevap vermenin etkisini azaltabileceğini gösterdi. ABD Merkez Bankası'nın "nicel gevşeme" yöntemi de (QEII)

dizginlenmemiş piyasalar ideolojisinin sonunu kaçınılmaz hale getirdi.

PARA, PİYASALARIN GETİRİSİNİN EN YÜKSEK OLDUĞUNU SANDIĞI YERE GİDİYOR

Gelişmekte olan piyasalar hızla büyüyor ve Amerika ile Avrupa durgunlukta iken, yaratılan yeni likiditenin büyük bölümünün gelişmekte olan piyasalara doğru gideceği aşikardı. Bu, özellikle Amerika'nın kredi muslukları kapalı ve pek çok topluluk ve bölgesel banka hâlâ istikrarsız durumda olduğu için geçerli.

Gelişmekte olan piyasalara giden paradaki artış, ideolojik olarak müdahaleye karşı olan maliye bakanları ve merkez bankası başkanlarının bile, başka seçenekleri olmadığını düşündükleri anlamına geliyor. Gerçekten, ülkeler artık teker teker, ulusal paralarının değerinin tavana vurmasını önlemek için şu veya bu şekilde müdahale etmeyi seçiyorlar.

IMF, bu gibi müdahaleleri artık onayladı, ancak hâlâ ikna olmayanlara bir rüşvet olarak, yalnızca son çare olarak kullanılmalarını öneriyor. Aksine, krizden, mali piyasaların düzenlemeye ihtiyaç duyduğu ve sınır ötesi sermaye akışının özellikle tehlikeli olduğu dersini almış olmamız lazımdı. Bu düzenlemeler, mali istikrarı sağlamak için herhangi bir sistemin temel parçası olmalıdır ve onlara yalnızca son çare olarak başvurmak, istikrarsızlığın devamı için bir reçetedir.

Çok geniş bir sermaye hareketleri yönetimi araçları yelpazesi buluyor ve ülkeler için en iyisi bunlar arasından bir portföy oluşturup birlikte kullanmak. Tam olarak etkin değillerse bile, genel olarak hiçbir şey yapmaktan çok daha iyilerdir.

Daha da önemli bir değişiklik ise IMF'nin nihayet eşitsizlik ile istikrarsızlık arasındaki bağlantıyı kurmasıdır. Kriz,

büyük oranda Amerika'nın aşırı derecede artan eşitsizlik nedeniyle zayıflayan ekonomiyi, düşük faiz oranları ve gevşek denetim yoluyla (her ikisi de insanların alabileceklerinin çok ötesinde borçlanmalarına yol açtı) canlandırma çabasının bir sonucu idi. Bu aşırı borçluluğun sonuçlarını bertaraf etmek yıllar alacak. Ancak bir başka IMF çalışması, bunun yeni bir görüntü olmadığını hatırlatıyor.

IMF'NİN YENİ GÖREVİ

Kriz, işsizlik için emek piyasasının esnek olmamasını suçlayan uzun süreli inanışları da sınamaya tabi tuttu, çünkü daha esnek ücretlere sahip ABD gibi ülkeler, Almanya dâhil kuzey Avrupa ekonomilerinden daha fazla zarar gördü. Gerçekten, ücretler zayıfladıkça, işçiler borçlarını ödemekte daha da büyük güçlük çekecek ve konut piyasasındaki sorunlar daha da kötüleşecek. Tüketim baskı altında kalmayı sürdürürken, güçlü ve sürdürülebilir toparlanma bir başka borçla şişirilmiş balona dayandırılmayacak.

Büyük Durgunluk öncesindeki Amerika kadar eşitsizlik ortamında, kriz ve idare edilme şekli daha da büyük gelir eşitsizliğine yol açtı ve toparlanmayı iyice güçleştirdi. Amerika kendisini, kendine özgü Japon usulü hastalığa hazırlıyor.

Ancak bu açmazdan çıkmanın yolları var. Toplu iş pazarlıklarını güçlendirmek, mortgage ödemelerini yeniden yapılandırmak, bankaların kredi vermeyi sürdürmeleri için havuç ve sopa kullanmak, ekonomiyi artık uzun dönemli yatırımlar yoluyla canlandırmak için vergi ve harcama politikalarını yeniden şekillendirmek, herkese fırsat sağlayan sosyal politikaları uygulamak. Şu andaki haliyle, bütün gelirin neredeyse dörtte biri ve ABD servetinin % 40'ı, en tepedeki % 1'lik gelir sahiplerine gidiyor. Amerika şimdi "eski" Avrupa'dan bile daha az "fırsatlar ülkesi" haline geldi.

İlericilere göre, bu berbat olgular, standart hayal kırıklığı teranesinin ve haklı öfkenin parçası. Yeni olan ise artık IMF'nin de koroya katılması. Fon'un son toplantısından kısa bir süre önce Brookings Institution'daki konuşmasında Strauss-Kahn'ın dediği gibi, "Son kertede istihdam ve eşitlik, ekonomik istikrar ve refahın, politik istikrar ve huzurun yapı taşıdır. IMF'nin görevinin tam kalbinde bu vardır. Siyasi gündemin de ortasına oturtulmalıdır."

Strauss-Kahn, IMF'nin sağduyulu lideri olduğunu kanıtıyor. Hükümetlerin ve mali piyasaların, onun sözlerine dikkat edeceğini umalım.

Telif Hakkı: Project Syndicate, 2010.

www.project-syndicate.org

Gelişmekte olan piyasalara giden paradaki artış, ideolojik olarak müdahaleye karşı olan maliye bakanları ve merkez bankası başkanlarının bile, başka seçenekleri olmadığını düşündükleri anlamına geliyor. Gerçekten, ülkeler artık teker teker, ulusal paralarının değerinin tavana vurmasını önlemek için şu veya bu şekilde müdahale etmeyi seçiyorlar.